

Bartha Blanka

Grammatikatanítás a magyar szakos tanárjelöltek szemszögéből

A magyartanárok viszonya a klasszikus leíró nyelvtani ismeretek tanításához mindmáig ambivalens. Ebből kiindulva a jelen tanulmány célja, hogy számot adjon a magyartanárjelöltek grammatikatanításhoz fűződő viszonyáról, az általuk szívesen tanított klasszikus leíró nyelvtani témakörökről és a magyar grammatikai témájú anyanyelvi tanóráikon leginkább kedvelt módszerekről és munkaformákról. A kutatás kétféle adatgyűjtési módszerre támaszkodik: egy 80 magyartanárjelölttel készült fókuszcsoportos interjúra és egy általuk kitöltött anonim, online kérdőívre. Az eredmények azt mutatják, hogy a végzős tanárjelöltek kevésbé motiváltak a grammatikai ismeretek tanításában, mint a korábbi kutatások résztvevői. Tanulmányaik során nehézségekbe ütköznek a leíró nyelvtani ismeretek elsajátításakor és a későbbi átadásakor is. A tanulmány összegzi a klasszikus leíró nyelvtan tanításával kapcsolatos tapasztalatokat, és a tanári képzésükben való paradigmaváltás szükségességét hangsúlyozza.

Bevezetés

Az anyanyelvi oktatásban meghatározó szerepet tölt be a klasszikus leíró nyelvtani ismeretek átadása. Ennek célja többek között az anyanyelvi rendszer megismerése és az anyanyelvhez kapcsolódó nyelvtani fogalmak tudatosítása (Adamikné 2008). A 2020-as Nemzeti alaptantervhez társuló Magyar nyelv és irodalom gimnáziumi, valamint Kommunikáció – magyar nyelv és irodalom szakképző iskolás kerettantervek egyaránt hangsúlyozzák az anyanyelvi ismeretek között a magyar grammatikai, a klasszikus leíró nyelvtani tudásanyag fontosságát (1). A gimnáziumok tanterve a nyelv szerkezetének, grammatikájának és nyelvhelyességi szabályainak ismeretét szükségesnek ítéli a nyelvi teljesítmény felméréséhez. A kerettanterv kiemeli, hogy ezek az ismeretek a sikeres kommunikáció feltételei, hiszen hozzájárulnak az adott kommunikációs helyzet, a szövegösszefüggések és a műfaji elvárások felismeréséhez. A szakképzés tanmenete *A nyelv és a nyelvtan rendszere* címmel külön tematikai egységet és fejlesztési célokat társít az általános iskolai grammatikai ismeretek ismétlésének, kiegészítésének és az esetleges hiányosságok pótlásának. A kerettanterv a tanárok feladataként tartja számon a nyelvtani ismeretek hasznosságáról való meggyőződés kialakítását vagy megerősítését is. A magyar grammatikai ismeretek tanítása alapjául szolgál más nyelvek elsajátításának, a szövegértési készség fejlődésének és a megfelelő kifejezőkészség kialakításának (Antalné Szabó 2002).

Egy 2018-as felmérés szerint, összevetve a magyartanárok egy korábbi, 2006-os felmérésével, az derül ki, hogy a pedagógusok változatlanul szívesen tanították a grammatikai ismereteket (Szabó G. 2006; Gonda 2018). Gyakorló magyartanárként ugyanakkor a kollégákkal és a magyartanárjelöltekkel való szakmai beszélgetések alapján az tapasztalható, hogy annak ellenére, hogy a leíró nyelvtani ismeretek hangsúlyos szerepet töltenek be minden képzési forma kerettantervében, a magyartanárok egyre

gyakrabban elhanyagolhatónak tekintik a grammatikai ismeretek tanítását, nem szívesen oktatják ezt az anyagrészt.

Az anyanyelvi ismereteket tanuló diákok nyelvtanhoz fűződő viszonyáról megállapították, hogy a tanulók a nyelvtan tanulásában kimondottan motiválatlanok (Csapó 2002; Tóthfalussy 2012). Felmerül a kérdés, hogy a közeljövőben a magyartanárok hogyan viszonyulnak majd a grammatikai ismeretek tanításához, valamint hogy mi az oka a leíró nyelvtani ismeretek egyfajta népszerűtlenségének az iskolában.

A kutatás célja, hipotézisei

A fent említettek alapján elmondható, hogy a klasszikus leíró nyelvtani ismeretekhez fűződő viszony az iskolában nem tekinthető egyértelműnek. Jelen kutatás célja, hogy megvizsgálja a frissen végző magyartanárjelöltek grammatikatanításhoz fűződő viszonyát, hogy képet adjon a leendő magyartanárok szemléletmódjáról. A tanárjelöltek álláspontja nemcsak azért lehet jelentős, mert hamarosan ők fogják tanítani az anyanyelvi ismereteket, hanem azért is, mert alkalmasak rá, hogy egyszerre szemléljék a leíró nyelvtani ismeretek átadásának helyzetét tanulói és tanári szemszögből is. A közelmúltban még maguk is diákként, majd egyetemi hallgatóként tanulták a magyar grammatikát, de hamarosan, és legtöbbször esetében már a jelen pillanatban is, tanárként tudnak nyilatkozni róla. A hallgatók magyar grammatikához fűződő nehézségeiről már készült felmérés (Bartha–Gyenei 2020). Jelen kutatás kiegészíti ezt annyiban, hogy a magyartanárjelölteket a közoktatásban folytatott leíró nyelvtani tanulmányaikról is részletesen kérdezi. Mindamelllett, hogy a munka számot ad a tanárjelöltek magyar grammatikatanításhoz fűződő viszonyáról, a kutatás beszámol az általuk szívesen tanított grammatikai ismeretekről, a tanóráikon leginkább kedvelt tanítási módszerekről és munkaformákról.

A kutatás hipotézisei az alábbiak:

1. A tanárjelöltek magyar grammatikatanítással kapcsolatos viszonya a 2006-os és a 2018-as tanári attitűdméréssel összehasonlítva romlott.
2. A tanárjelöltek a közoktatásból hozott leíró nyelvtani ismereteiket hiányosnak ítélik meg.
3. A tanárjelöltek magasabbra értékelik az egyetemen szerzett szakmai tudásukat, mint a tanításmódszertani ismereteiket a klasszikus leíró nyelvtani ismeretek területén.
4. A tanítási módszerek és munkaformák szempontjából a tanárjelöltek a frontális oktatást és a magyar nyelvi tankönyvek használatát részesítik a leginkább előnyben a klasszikus leíró nyelvtani ismeretek tanításakor.
5. Az iskolában megjelenő magyar grammatikai ismeretanyagok közül a magyartanárjelöltek az összetett és a többszörösen összetett mondatokat tanítják a legkevésbé szívesen.

A kutatás módszerei

A kutatás kétféle adatgyűjtési módszerre támaszkodott. Elsőként 80 magyartanárjelölttel készült félig strukturált, fókuszcsoporthoz online interjú az Eötvös Loránd Tudományegyetem végzős évfolyamáról, majd ugyanezen hallgatók közül 54-en töltötték ki egy online, anonim kérdőívet ugyanebben a témában. A félig strukturált, fókuszcsoporthoz interjú során a tanárjelöltek konkrét példákkal és tapasztalatokkal is megerősítették a leíró nyelvtan tanításával kapcsolatos vélekedéseiket, ezért a kérdőív kérdései az interjú eredményeire épültek. A kérdőív a tanárjelölteket a magyar grammatikatanítási szokásaikról, a közoktatásban és a felsőoktatásban szerzett tapasztalataikról és a grammatikatanítás hasznosságáról kérdezte. A feltett kérdések három csoportot alkottak. Az első kérdéscsoport a tanárjelölteket a klasszikus leíró nyelvtani ismereteik alaposágáról és a magyar grammatika tanításmódszertanával kapcsolatos magabiztosságáról kérdezte. A második kérdéscsoportban a felsorolt magyar grammatikai ismeretanyagok közül választották ki a tanárjelöltek azokat, amelyeket szívesen, valamint azokat, amelyeket nem szívesen tanítanak. A magyar grammatikai ismereteket átadó tanóráikon használt módszereket és munkaformákat két kérdés felsorolásából választhatták ki, és szabadon hozzáadhattak egyéb lehetőségeket. A harmadik kérdéscsoportban egyetlen kifejtős kérdés szerepelt, amelyben a kitöltők tetszőleges terjedelmű választ adhattak arra a kérdésre, hogy milyen okait látják annak, hogy a klasszikus leíró nyelvtani ismeretek megjelennek az iskolai oktatásban. A kérdőívet kitöltő tanárjelöltek 85%-a azt nyilatkozta, hogy már rendelkezik valamiféle tapasztalattal a klasszikus leíró nyelvtani ismeretek tanításában. Magyar grammatikai ismereteket a korábbi szaktárgyi tanítási gyakorlataik során vagy a jelenleg is zajló összefüggő egyéni iskolai gyakorlatuk alatt tanítottak. A grammatikatanítási tapasztalattal nem rendelkezők az interjú során a kérdéseket az alapján válaszolták meg, hogy a jövőben hogyan tervezik megvalósítani a leíró nyelvtani ismeretek átadását. A kérdőív kérdéseit részletesen a melléklet tartalmazza (1. melléklet).

A kutatás eredményei

A kutatás első hipotézise az volt, hogy a korábbi vizsgálatokkal összevetve a végzős magyartanárjelöltek kevésbé motiváltak a magyar grammatikai ismeretek tanításában (Szabó G. 2006; Gonda 2018). Összevetve a korábbi eredményekkel az tapasztalható, hogy a megkérdezettek kevésbé tanítanak szívesen leíró nyelvtani ismereteket, mint a korábbi két kutatás résztvevői. Bár az összehasonlított minták elemszáma eltér egymástól, az eredmények csökkenő tendenciára utalnak. Míg 2006-ban Szabó G. vizsgálatában az átlag 4,40, Gonda 2018-as vizsgálatában pedig 4,23 volt, a jelen kutatásban részt vevők 3,78-ra értékelték az 5 fokozattal rendelkező Likert-skálán azt, hogy mennyire szívesen tanítják, milyen viszonyban állnak a leíró nyelvészeti ismeretekkel. További különbség a jelen és a korábbi kutatások között, hogy míg a 2021-es kutatás résztvevői végzős magyartanárjelöltek voltak, a két korábbi kutatásban már végzett tanárok vettek részt. Érdemes megjegyezni, hogy ez arra is utalhat, hogy a tanítási gyakorlat elvégzése és a további tanítási tapasztalat megszerzése pozitívan befolyásolhatja a magyartanárok klasszikus leíró nyelvtan oktatásával kapcsolatos szemléletmódját. A három vizsgálat összehasonlítását az 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat

A tanárok és a tanárjelöltek szemléletmódja a magyar grammatikai ismeretek tanításával kapcsolatban

	Átlag N = 204 fő (Szabó G. 2006)	Átlag N = 63 fő (Gonda 2018)	Átlag N = 54 fő (2021)
Motiváció a grammatikai ismeretek tanításában	4,40	4,23	3,78

A kérdőív arra is kereste a választ, hogy az egyetemre érkezve a magyartanári szakra felvett hallgatók milyen előismeretekkel rendelkeztek, hiszen az interjú során számos esetben arra panaszkodtak a tanárjelöltek, hogy az egyetemen nem tudták behozni a közoktatásból hozott lemaradásaikat. A korábban említett kutatások eredményei is azt bizonyítják, hogy a nyelvtan a középiskolás tanulók körében kimondottan népszerűtlen, így nem meglepő, hogy a tanárjelöltek is a közoktatásból hozott problémákra és motiválatlanságra panaszkodtak (Csapó 2002; Tóthfalussy 2012). A kérdőív első kérdésében a magyartanárjelöltek a közoktatásból hozott grammatikai ismereteiket értékelték. Az alapos, elvértve megszerzett, alig megszerzett és egyáltalán nem szerzett grammatikai ismeretek közül választhattak. A megkérdezettek 55,6%-a nyilatkozta azt, hogy csak elvértve szerzett leíró nyelvtani ismereteket az iskolai tanulmányai során. Többségük az interjúban azt is megemlítette, hogy emiatt az egyetemi grammatikai szemináriumok és a magyar grammatikai kollokvium teljesítése nagy nehézséget okozott nekik, amely hosszú távon negatív érzéseket keltett bennük a leíró nyelvtannal kapcsolatban. A tanárjelöltek közoktatásból hozott tudásának megítélését az 1. ábra szemlélteti. A résztvevők 39%-a választotta az „alapos hozott ismeretek” lehetőséget, és ez azt jelzi, hogy nagyon változatos a közoktatásból hozott grammatikai ismeretek alapossága a hallgatók körében. A kutatás 2. hipotézise így nem tekinthető igazoltnak. Az egyetemi oktatásban sok nehézséget okozhat a hozott grammatikai ismeretek változatossága, hiszen rendkívül heterogén tanulócsoportok jönnek létre. Ugyanakkor bizakodásra ad okot az a tény, hogy egyetlen tanárjelölt sem nyilatkozta azt, hogy egyáltalán nem volt nyelvtanórája a középiskolában. Ez alapján arra lehet következtetni, hogy a középiskolai tanárok nem zárják ki a grammatikai ismeretek tanítását, de problémás területnek tekintik az anyanyelvi nevelésben.

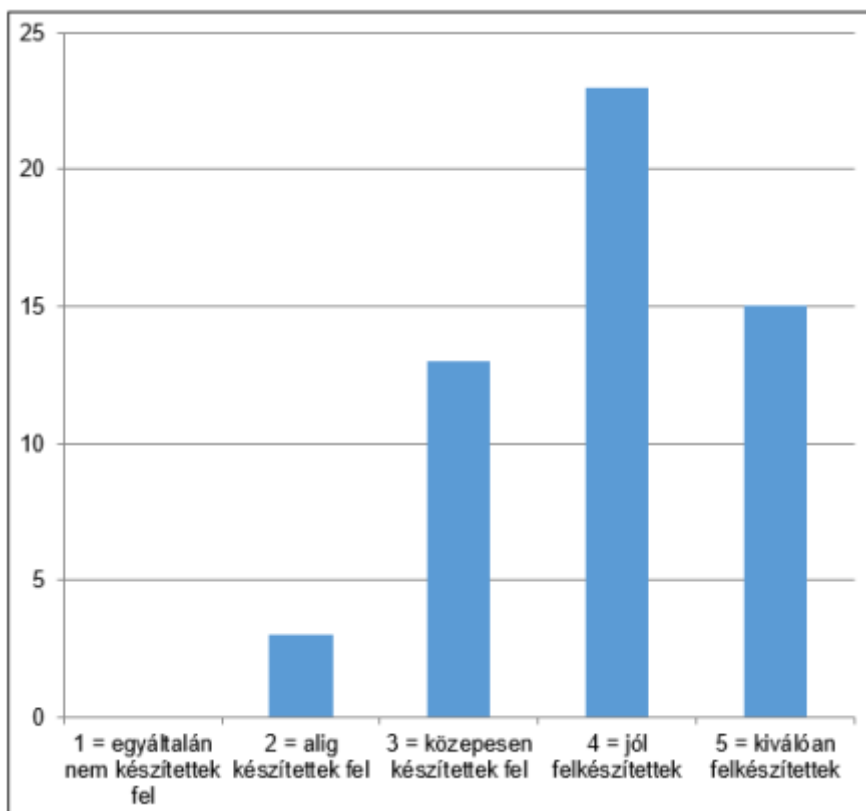

1. ábra

Tanult-e az iskolás éve alatt magyar grammatikát az anyanyelvi órákon? (N = 54 fő)

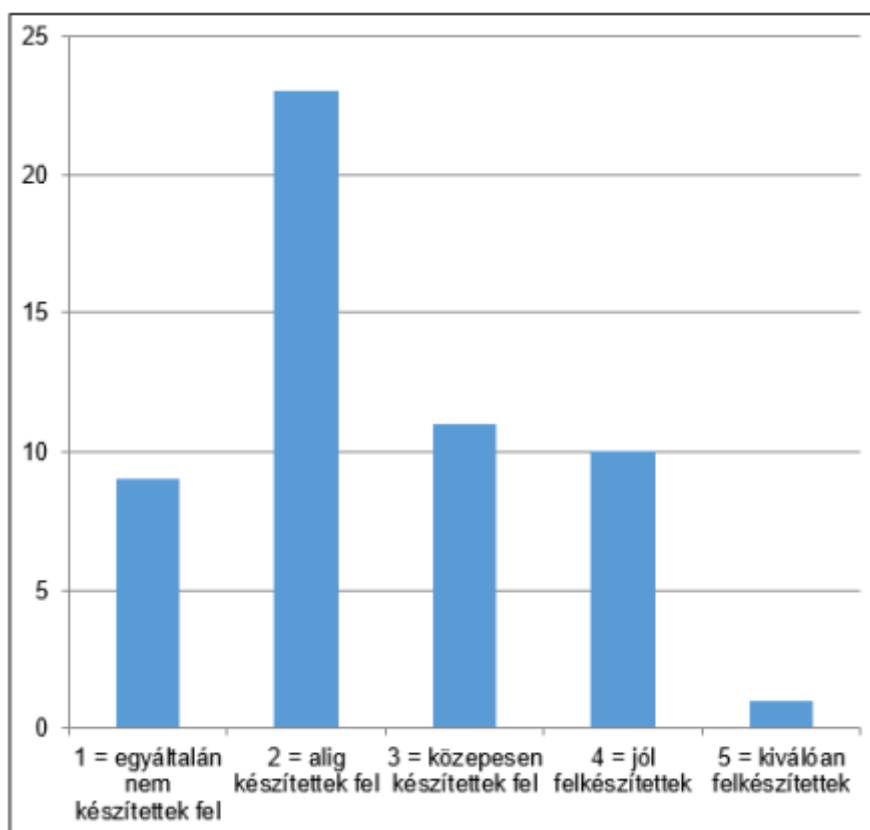
A kutatás harmadik hipotézise szerint a tanárjelöltek az egyetemen szerzett magyar grammatikai szaktudatásukat jobbra értékelik, mint az azzal kapcsolatos tanításmódszertani ismereteiket. Ötfokú Likert-skálán értékelték az előbbi ismereteiket. Átlagosan 3,93-ra értékelték az egyetemen szerzett szakmai tudásukat, míg a tanításmódszertani ismereteiket jóval kevesebbre, mindössze 2,46-ra. Az interjúk során azt is elmondták a tanárjelöltek, hogy a módszertani bizonytalanságuk az egyik fő indoka annak, hogy nem szívesen fognak neki egy-egy klasszikus leíró nyelvtani ismeretanyag oktatásának az iskolában. Kiemelték, hogy nem a szakmódszertani kurzusok minősége okozza a nehézségeket, hanem a szakmódszertani ismereteket átadó kurzusok kevés száma. Az egyetemi képzésben mindössze két anyanyelv-pedagógiai kurzuson van lehetőségük részt venni a hallgatóknak, ezeken az alkalmakon az anyanyelvtanítás általános kérdései mellett kevés idő jut konkrét témakörök tanításának a részletes feldolgozására. A szakmódszertani órákon foglalkoznak a szövegértés, a szövegalkotás, a beszéd, a hallásértés és a helyesírás fejlesztésével, valamint néhány anyanyelvi ismeretkör tanításával. Nincs lehetőség arra, hogy minden olyan témakör tanítását részletesen megbeszéljék, amely a közép- és az általános iskolai tananyagban megjelenik. A grammatika csak az egyik a számos anyanyelvi ismeretkör közül, hasonlóan fontos például a szövegértés, a jelentésértés, a stílusztika, a retorika, a szociolingvisztika, a nyelvtörténet tanításának a módszertana is, de ezekre is kevés idő jut az egyetemi képzésben. A tanárjelöltek állítása szerint a rövid és a hosszú tanítási gyakorlatok során van főleg lehetőségük arra, hogy megismerkedjenek több témakör részletes tanításmódszertanával, de a gyakorlatok során sem

tudnak minden közoktatásbeli tananyag szakmódszertani kérdéseiről tájékozódni. Azt is hozzátették, hogy a kevés szakmódszertan a gyakorlatok alatt is megnehezíti a helyzetüket, hiszen nem olyan szakmódszertani tudással érkezik, amelyet a gyakorló intézmények mentortanárai várnának. Mindez további motiválatlanságot és bizonytalanságot eredményezhet a hallgatókban. A tanárjelöltek által adott részletes válaszokat szakmai tudásukkal és tanításmódszertani ismereteikkel kapcsolatban a 2. és a 3. ábra szemlélteti.

2. ábra

A klasszikus leíró nyelvtani szaktudás a tanárjelöltek körében (N = 54 fő)

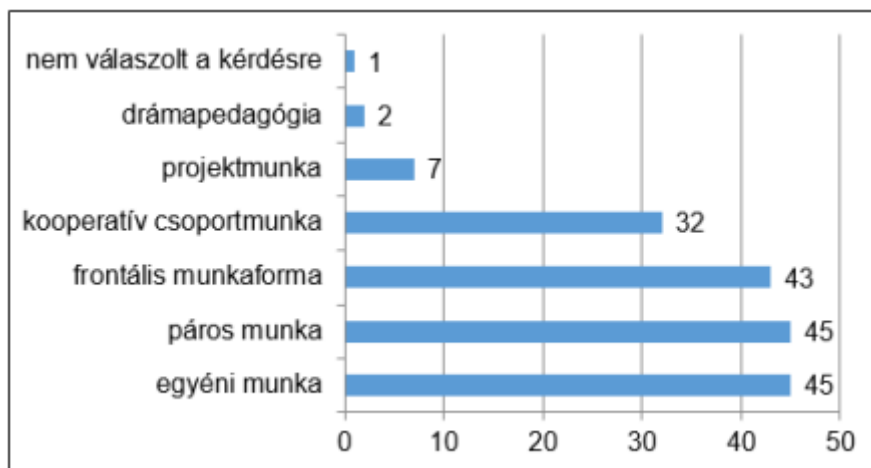

3. ábra

A klasszikus leíró nyelvtani tanításmódszertani ismeretek a tanárjelöltek körében (N = 54 fő)

A kutatás negyedik hipotézise, amely szerint a tanítási módszerek és a munkaformák közül a tanárjelöltek a frontális oktatást és a magyar nyelvi tankönyvek használatát részesítik a leginkább előnyben, részben igazolódott. A tanítási módszerekre és munkaformákra vonatkozó kérdésekben a kitöltők több lehetséges választ is megjelölhettek. A „Milyen munkaformákat használt/használna a magyar grammatika tanításában?” kérdésre a legtöbb válaszadó az egyéni és a páros munkaformákat jelölte meg. A frontális munkát 43-an választották, jelen kutatás esetében ez a válaszadók 79,6%-át jelenti. Az egyéni és a páros munkát 45-45 fő jelölte meg, ez a válaszadók 83,3%-a. Ugyan a kérdőív kitöltői közül a legtöbben az egyéni és a páros munka lehetőségét választották, látható, hogy a frontális munka is igen jellemző a magyar grammatikai ismeretekkel foglalkozó tanórákra. Meglepő, hogy a kooperatív csoportmunkát a kitöltők alig több mint fele jelölte meg (32 válaszadó), ugyanis a fókuszcsoportos interjúban sokszor említették a hallgatók a csoportos munkaformák előnyét és fejlesztő hatását. Ez arra enged következtetni, hogy a legtöbb magyartanárjelölt szívesen használna csoportos feladatokat a klasszikus leíró nyelvtani tanórákon, de nem érzi magát biztosnak a jól megtervezett és hatásos csoportfeladatok elkészítéséhez. A páros munkát kiemelkedően sokan választották, vélhetően azért, mert a tantermi lehetőségek ezt jobban támogatják. A legtöbb iskolai

tanterem tanuló párokba rendezi a tanulókat, ezért a kezdő tanárok számára könnyen teljesíthető a páros munkák monitorozása és segítése. A fenti kérdésre adott válaszokat részletesen az 4. ábra szemlélteti.

4. ábra

Milyen munkaformákat használt/használna a magyar grammatika tanításában? (N = 54 fő)

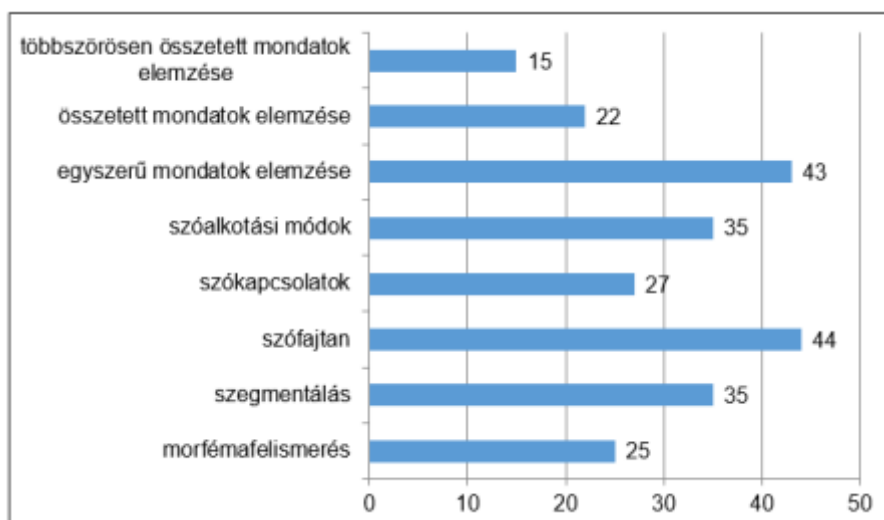
A negyedik hipotézis a tanítási eszközök közül az iskolai tankönyvek használatát vélte a legjellemzőbbnek a magyartanárjelöltekre. A hipotézis ezen állítása egyértelműen igazolódott, hiszen a kutatásban részt vevő 54 fő közül 53 jelölte meg az iskolai tankönyvek lehetőségét. Érdeemes kiemelni, hogy míg a különböző forrásból származó feladatokat minden esetben minimum 15 fő jelölte meg, addig a saját ötletek, szövegek és feladatok lehetőségét egyetlen kitöltő választotta. A tanárjelöltek részletes válaszait a magyar grammatikai ismeretek átadásához használt tanítási eszközökről az 5. ábra szemlélteti.

5. ábra

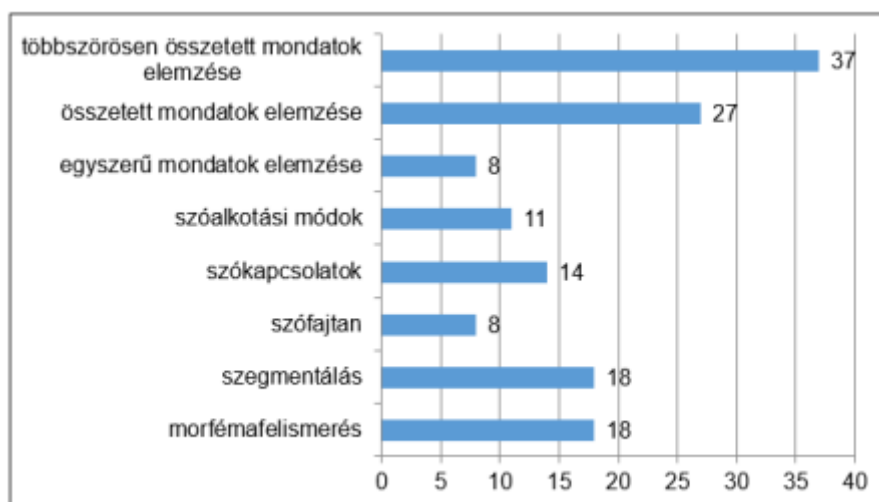
Az alábbi tanítási eszközök közül melyek azok, amelyeket felhasznál a magyar grammatikai ismeretek tanításához az iskolában? (N = 54 fő)

A kutatás arra is kereste a választ, hogy az iskolákban tanított klasszikus leíró nyelvtani ismeretanyagok közül (Kerettanterv 2020) melyek azok, amelyeket a magyartanárjelöltek szívesen, és melyek azok, amelyeket nem szívesen tanítanak. Az ötödik hipotézis feltételezte, hogy az összetett mondatok és a többszörösen összetett mondatok elemzésének tanítása területén lesznek a kitöltők a leginkább motiválatlanok. A kérdőív válaszai alapján a hipotézis igazolódott, hiszen az összetett mondatokat a válaszadók éppen fele (27 fő), a többszörösen összetett mondatokat pedig 37 fő választotta nem szívesen tanított ismeretnek. A kérdőív mindkét erre vonatkozó kérdése azt igazolta, hogy általánosságban legszívesebben a szófajtani és az egyszerű mondat elemzésével kapcsolatos ismereteket tanítják vagy tanítanák a tanárjelöltek. Az előbbit 44-en, az utóbbit 43-an jelölték meg szívesen tanított magyar grammatikai ismeretnek, és mindössze 8-8 fő válaszolta azt, hogy ezekkel az ismeretkörökkel nem szívesen foglalkozik az iskolában. Biztató eredménynek tűnik, hogy szívesen tanított grammatikai ismeretanyagot 246-szor jelöltek összesen a hallgatók, ezzel szemben nem szívesen tanított ismeretanyagot csak 141-szer választottak. Tehát több olyan ismeretkör van a klasszikus leíró nyelvtani ismeretanyagok között, amelyeket szívesen oktatnak a tanárjelöltek, mint amennyivel nem szívesen foglalkoznak. Az egyes ismeretanyagokról adott részletes válaszokat a 6. és a 7. ábra szemlélteti.

6. ábra

A szívesen tanított magyar grammatikai ismeretanyagok (N = 54 fő)

7. ábra

A nem szívesen tanított grammatikai ismeretanyagok (N = 54 fő)

Az interjú és a kérdőív is igyekezett felmérni, hogy a magyartanárjelöltek mit gondolnak a klasszikus leíró nyelvtani ismeretek tanításának a szükségességéről. A bevezetésben szó esett arról, hogy a különböző iskolatípusok kerettantervei milyen célokat fogalmazznak meg a magyar grammatikai ismeretek átadásához. A tanárjelöltek válaszai is tartalmaztak néhány elemet ezek közül, de válaszaikban főleg gyakorlatiasabb indokokra tértek rá. Az interjúban és a kérdőívben is nyitott kérdésként szerepelt: „Ön szerint mi az oka annak, hogy a magyar grammatikát tanítjuk az iskolában?”. A kitöltők teljesen szabadon válaszolhattak erre a kérdésre. A legtöbben a leíró nyelvtani ismeretek hasznosságát a szövegértési képesség fejlesztésében (19 fő), az idegen nyelvek tanulásában (17 fő) és a helyesírási, nyelvhelyességi ismeretek elsajátításában (14 fő) látták. 12-12 fő említette, hogy véleményük szerint nagy szerepet játszanak a leíró nyelvtani ismeretek a logikai képesség, a logikai gondolkodás fejlesztése és a nyelvi tudatosság kialakítása, a sikeres kommunikációs képesség elsajátításában. A szövegalkotási készség fejlesztését és a nyelv szerkezetének megismerését 9-9 fő említette.

Összegzés és következtetés

A tanulmány a klasszikus leíró nyelvtani ismeretek tanításának jelenlegi és a közeljövőre vonatkozó helyzetét térképezte fel. A kutatás számot adott az ELTE-n tanuló végzős magyartanárjelöltek magyar grammatika tanítására vonatkozó szemléletmódjáról, tanítási szokásairól és a grammatikatanítással kapcsolatos véleményéről, tapasztalatairól. A 80 fővel készített félig strukturált, fókuszcsoportos interjút követően 54 fő töltötte ki ugyanabban a témában az anonim kérdőívet. A kutatás bemutatta, hogy a tanárjelöltek kevésbé motiváltak a magyar grammatikai ismeretek tanításában, mint a korábbi hasonló kutatások résztvevői. Ismertette a tanárjelöltek hozott tudásának megítélése és az egyetemi tanulmányaik értékelése mellett azt is, hogy milyen tanítási munkaformákat, eszközöket használnak vagy használnának a gyakorlataik során a résztvevők. Továbbá jelen munka felmérte azt is, hogy mely magyar grammatikai ismeretanyagok tanítása népszerű, és melyeké népszerűtlen a tanárjelöltek körében. A tanulmány igyekezett az interjú és a kérdőív válaszai alapján rámutatni arra, hogy mi az oka annak, hogy a tanárjelöltek a tanítási gyakorlataik során főleg a klasszikus frontális munkaformát, az egyéni feladatmegoldást és az iskolai tankönyvek használatát részesítik előnyben, annak ellenére, hogy a csoportos munkaforma és az ezt segítő tanári magatartás előnyeit hangsúlyozzák. Az eredményekből az a következtetés vonható le, hogy az említett probléma fő indoka a szakmódszertani bizonytalanság. A tanárjelöltek nem rendelkeznek elég módszertani ismerettel ahhoz, hogy szilárd tanári képet alakítsanak ki magukról a tanítási gyakorlatuk során. A frontális munkaformát és az egyéni feladatmegoldást választók magas aránya bizonyítja, hogy a kezdő pedagógusok igyekeznek igazodni a számukra már ismert tanári szerepekhez, és kevésbé nyitottak arra, hogy új mintákat is kipróbáljanak. „A tapasztalatlanság bizonytalanságából fakadóan nem képes egyszerre önmagát, az egyes gyerekeket és az egész osztályt figyelni, figyelmének középpontjában önkéntelenül saját maga áll” (Szivák 1998: 493). A csoportmunka és a saját maguk által készített feladatok használata azért szorulhat háttérbe, mert a tanárjelöltek még nem rendelkeznek elég szakmódszertani és tanítási tapasztalattal ahhoz, hogy biztosnak érezzék magukat az ezekhez megfelelő tanári szerep betöltésében. Fontos azt is kiemelni,

hogy a klasszikus leíró nyelvtani ismeretek olyan témakör az anyanyelvi nevelésben, amelyhez már jól kidolgozott és hasznos feladatok találhatók mind az iskolai tankönyvekben és munkafüzetekben, mind a fent említett különböző forrásokban. Így valószínűleg a tanárjelöltek nem ezt a témakört választják ki arra, hogy maguk találjanak ki új feladatokat a tanításhoz. Jól kidolgozott grammatikai feladatokat kitalálni pedig kimondottan nehéz munka lehet még a tapasztaltabb tanároknak is.

A tanárjelöltek arra is választ adtak, hogy véleményük szerint mi az oka, célja annak, hogy az iskolai anyanyelvi ismeretanyagoknak részét képezi a klasszikus leíró nyelvtan is. A legtöbb válaszadó a szövegértési készség fejlesztését jelölte meg a grammatikai ismeretanyagok gyakorlati hasznának. További kutatási lehetőség lehet a szövegértési képesség fejlődése és a grammatikai ismeretek elsajátítása közötti összefüggések felmérése, valamint a grammatikai ismeretek fejlesztésének a szövegértési képességre gyakorolt hatásvizsgálata.

Összegzésként elmondható, hogy a magyar grammatikai ismeretanyagok átadásának fontossága és megfelelő módja ambivalens kérdés a megkérdezett magyartanárjelöltek körében. A magyartanárképzésben paradigmaváltásra van szükség (Antalné Szabó 2015). Jelen kutatás eredményei alapján arra következtethetünk, hogy a magyartanárok képzésében jóval hangsúlyosabban kellene megjelennie a szaktudás elsajátítása mellett a szakmódszertani ismereteknek és a tanításmódszertani készségek alapos megismerésének. Továbbá szükség lenne több olyan lehetőségre is, ahol a leendő magyartanárok megismerhetnék és megtanulhatnák a magyar grammatikai ismeretek tanításában alkalmazható különböző módszereket, munkaformákat, eszközöket és ezek hasznosságát.

Irodalom

- Adamikné Jászó Anna 2008. *Anyanyelvi nevelés az ábécétől az érettségiig*. Trezor Kiadó. Budapest.
- Antalné Szabó Ágnes 2002. A grammatikatanítás pedagógiája. *Magyar Nyelvtudományi Közlemények* 216: 148–152.
- Antalné Szabó Ágnes 2015. Paradigmaváltás az anyanyelvi nevelésben és a magyartanárképzésben. In: Antalné Szabó Ágnes – Major Éva (szerk.) *Szakpedagógiai körkép I. Anyanyelv- és irodalompedagógiai tanulmányok*. Bölcsész- és Művészetpedagógiai Kiadványok 2. 9–27. <https://doi.org/10.21030/anyp.2016.2.6>
- Bartha Blanka – Gyenei Kornélia 2020. Grammatikatanítás a felsőoktatásban: a tankör mint jógyakorlat. *Képzés és Gyakorlat* 1–2: 141–149. <https://doi.org/10.17165/TP.2020.1-2.12>
- Csapó Benő 2002. Az iskolai tudás felszíni rétegei: mit tükröznek az osztályzatok? In: Csapó Benő (szerk.) *Az iskolai tudás*. Osiris Kiadó. Budapest. 45–90.

Gonda Zsuzsa 2018. A grammatikatanítás szemléletformái az anyanyelvi órákon. In: Balázs Géza – Lengyel Klára (szerk.) *Grammatika és oktatás – Időszerű kérdések*. 2018. Eötvös Loránd Tudományegyetem. Budapest. 245–255.

Szabó G. Ferenc 2006. *Helyzetkép a grammatikatanításunk jelenlegi állásáról – A pedagógusok által kitöltött kérdőívek tükrében*. Magyar Nyelvészeti Továbbképzési Füzetek 8. Eötvös Loránd Tudományegyetem. Budapest.

Szivák Judit 1998. A kezdő pedagógus. In: Falus Iván (szerk.) *Didaktika. Elméleti alapok a tanítás tanuláshoz*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 489–511.

Tóthfalussy Zsófia 2012. Középiskolás szemmel a magyar nyelvről. In: Balázs Géza – Veszelszki Ágnes (szerk.) *Nyelv és kultúra – Kulturális nyelvészet*. Magyar Szemiotikai Tanulmányok 25–26. Magyar Szemiotikai Társaság. Budapest. 367–377.

(1) Kerettantervek 2020. https://www.oktatas.hu/koznevelas/kerettantervek/2020_nat (2021. december 12.)

A tanulmányhoz tartozó 1. számú melléklet **itt** tölthető le.

Bartha, Blanka

Teaching Hungarian grammar from the teacher trainees' perspective

The attitude of Hungarian teachers towards the teaching of classical descriptive grammar is still ambivalent. Taking this into consideration, the aim of this study is to give an account of the attitude of Hungarian teacher trainees towards grammar teaching, the classical descriptive grammar topics they prefer to teach and the methods and forms of work they prefer in their native Hungarian grammar lessons. The research relies on two methods of data collection: a focus group interview with 80 Hungarian teacher trainees and an anonymous online questionnaire completed by them. The results show that graduate teacher trainees are less motivated to teach grammar than the participants in previous research. They also encounter difficulties in learning and subsequently passing on descriptive grammar knowledge during their studies. This paper summarises the experience of teaching classical descriptive grammar and highlights the need for a paradigm shift in their teacher training programme.

Kulcsszók: klasszikus leíró nyelvtani ismeretek tanítása, magyartanárjelöltek grammatikatanítási szemléletmódja, magyar grammatikai tanításmódszertan

Keywords: teaching classical descriptive grammar, grammar teaching approach of Hungarian teacher trainees, Hungarian grammar teaching methodology

Az írás szerzőjéről

Bartha Blanka
egyetemi tanársegéd
Miskolci Egyetem
Bölcsészettudományi Kar, Miskolc
blankabartha20[kukac]gmail.com